

Bilaga 2.

Skötselplan för Parkudden - Lövsta naturreservat i Södertälje kommun

Innehåll:

1. Beskrivning:

- 1.1 Översikt
- 1.2 Geologi och topografi
- 1.3 Växt och djurliv
- 1.4 Tidigare mark- och vattenanvändning
- 1.5 Friluftsliv och rekreation
- 1.6 Artfynd (rödlistade och andra intressanta arter)
- 1.7 Administrativa data
- 1.8 Bevarandevärden
 - Biologiska
 - Geovetenskapliga
 - Kulturhistoriska
 - Intressen för friluftsliv
 - Pedagogiska

2. Plandel:

- 2.1 Syfte
- 2.2 Indelning skötselområden med bevarandemål och skötselåtgärder
- 2.3 Jakt och fiske
- 2.4 Tillgänglighet, anordningar för besökare
- 2.5 Reservatsförvaltning
- 2.6 Källförteckning
- 2.7 Dokumentation och uppföljning
- 2.8 Sammanfattning av prioritering av åtgärder
- 2.9 Finansiering
- 2.10 Revidering

1. Beskrivning

1.1 Översikt

Parkudden -Lövsta omfattar 19,8 ha. Reservatet är beläget ca 1,5 mil nordväst om Södertälje centrum. Området kan beskrivas som ett herrgårdslandskap med hagmarker och skogspartier. Här finns olika kulturlämningar med bl.a. spår från den tidsperiod då delar av området utgjorde en så kallad Engelsk park. Markerna tillhör Lövsta gård.

1.2 Geologi och topografi

Naturreservatet omfattar berghöjder med fin utsikt över Lövstaviken i Mälaren och över de småkuperade hagmarkerna i omgivningen. I områdets lägre partier består jordlagren av leror. Här genomkorsas området av ett dike som kommer in österifrån och som delar upp sig i två mindre bäckfåror innan de når Mälaren i varsin vik, det vill säga norr respektive söder om

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	E-post
151 89 SÖDERTÄLJE	Nygatan 4 SÖDERTÄLJE	08-550 210 00	08-550 21266	miljokontoret@sodertalje.se

Parkudden. Berget på Bålaren har en flora som tyder på att berggrunden innehåller basiska bergarter. Ute på Parkudden, gömd inne i skogen, finns det en husbehovstäkt med sten och grusmaterial. I den södra hagmarken finns spår av gamla lertäkter.

1.3 Växt och djurliv

Områdets växt- och djurliv är relativt artrikt eftersom det finns så många olika biotoper inom reservatet. Läget intill Mälaren bidrar också till ett gynnsamt klimat för många djur- och växtarter. De största naturvärdena finns i de gamla ekarna som bl.a. har en ovanlig och artrik lavflora. Vid en lavinventering som gjordes under våren 2008 påträffades sammanlagt 7 rödlistade arter på ekarna i reservatet. Arterna var: *Buellia violaceofusca* blyertslav, *Caloplaca lucifuga* skuggorangelav, *Cliostomum corrugatum* gul dropplav, *Lobaria pulmonaria* lunglav, *Ramalina baltica* hjälmbrösklav, *Schismatomma decolorans* grå skärelav och *Schismatomma pericleum* rosa skärelav, alla i kategorin NT (missgynnad) enligt 2005 års rödlista.

I ekhagarna trivs även många arter vedinsekter som dock inte närmare undersökts. Blommande buskar och träd drar till sig många insekter och fåglar. Fågelsången kan bjuda på en fin kör under en vårmorgon. Mälarens närhet och de bägge bäckfårorna som rinner genom området gör att fukten varierar från riktigt fuktigt mikroklimat närmast bäcken medan det är mycket torrt uppe på de vindexponerade hållmarkerna en bit från bäcken.

Ofta hörs ormvråkens jamande från skyn och skrän från fasaner i snåren. Det är inte ovanligt att man tidigt på våren kan höra våra fyra vanligaste hackspettarter på samma gång. Även den numera mindre vanliga göktytan kan man också se och höra här. Nötväcckan är en karaktärsfågel i området liksom steglitsen. Hagmarkerna har fläckvis fin betesflora, men stora delar av den södra hagen är kraftigt gödselpåverkad.

Skogen varierar med alridåer längs bäcken, ungskog med många trädarter representerade, gammal parkskött skog med inslag av ädelgran och rikligt med ädellövträd. Uppe på hållmarkerna finns fina knotiga tallar och ekar. I Bålaren finns rikligt med stora grova ekar. Även längs vägen fram till båtklubben finns gott om stora ekar.

1.4 Tidigare mark- och vattenanvändning

Enhörna är rikt på fornlämningar och är en kulturbygd med en lång historia. Lövsta är inget undantag, men det faktum att vattennivån låg dryga 20 meter över dagens nivå under mellersta Bronsåldern och ca 10 meter högre under äldre järnålder gör att stora delar av landskapet var under vatten och saknar äldre spår av bebyggelse. Under den yngre historien finns många spår i form av hålvägar, tegelbruk, bryggor, stensatta vägar, soptippar, lusthusgrunder, mm. Under senare halvan av 1800-talet var baron Nordenfalk aktiv i omdanandet av naturen runt Lövsta. En Engelsk park anlades på Parkudden, med bryggor, lusthus och olika trädplanteringar. Längs stranden norr om reservatet finns spår av en gammal pilallé. Från tegelbruksepoken syns spår av torklador, tegelrester och en rasad skorsten nere vid båtklubben. Uppe på Parkuddens utsiktsberg finns en stenbänk. Inom reservatet finns också troliga gravar från senare järnålder.

Under många år har landskapet varit hävdad med betesdjur, vilket gynnat de stora vidkroniga ekarna som fortfarande finns kvar i området. Några av ekarna är troligtvis över 400 år. Under de senaste 15 åren har hävden avtagit och delar av området höll på att växa igen fram till 2003 då miljökontoret i samarbete med markägaren påbörjade en restaurering av hagmarkerna..

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	E-post
151 89 SÖDERTÄLJE	Nygatan 4 SÖDERTÄLJE	08-550 210 00	08-550 21266	miljokontoret@sodertalje.se

1.5 Friluftsliv och rekreation

En stig leder besökare runt själva Parkudden. Om man söker sig upp på utsiktsberget kan man hitta en stenkänka där man kan sitta och fika och titta ut över Mälaren. Delområdet Bålaren nås via en stätta nära parkeringen och hagmarken i sydväst nås via en stätta från parkeringen eller alternativt en stätta från båtklubben. Vid parkeringsplatsen finns en reservatstavla med information om området. I övrigt finns inga speciella anordningar för friluftslivet.

1.6 Artfynd: rödlistade och andra intressanta arter

Hotkategorier enligt 2005 år rödlista:

LC=livskraftig population ej rödlistad

DD=data saknas/kunskapsbrist

NT=missgynnad

VU=sårbar

EN=starkt hotad

CR=akut hotad

RE=försvunnen

EX=utdöd

S=signalart (indikerar höga naturvärden och ev förekomst av andra ovanliga arter)

* = ingår i åtgärdsplan.

Fåglar

Spillkråka (tidigare rödlistad)

Entita NT

Göktyta NT

Skogsduva NT

Insekter

Silversmygare *Hesperia comma* (NT)

Lavar

Blyertslav *Buellia violaceofusca* (NT)

Skuggorangelav *Caloplaca lucifuga* (NT)

Gul dropplav *Cliostomum corrugatum* (NT,S)

Lunglav *Lobaria pulmonaria* (NT,S)

Hjälmbrösklav *Ramalina baltica* (NT,S)

Grå skärelav *Schismatomma decolorans* (NT,S)

Rosa skärelav *Schismatomma pericleum* (NT,S)

Rostfläck *Arthonia vinosa* (S)

Lönnlav *Bacidia rubella* (S)

Gulpudrad spiklav *Calicium adpersum* (S)

Brun nållav *Chaenotheca phaeocephala* (S)

Sotlav *Cyphelium inquinans* (S)

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	E-post
151 89 SÖDERTÄLJE	Nygatan 4 SÖDERTÄLJE	08-550 210 00	08-550 21266	miljokontoret@sodertalje.se

1.7 Administrativa data

Objektnamn	Parkudden-Lövsta naturreservat
Objektnummer	N 5 (intern löpande numrering av naturreservaten i kommunen)
Skyddsform	Naturreservat (tidigare naturvårdsområde)
Län	Stockholms län
Kommun	Södertälje kommun
Markslag och naturtyper (ha)	
Skogsmark <ul style="list-style-type: none"> • Barrblandskog med ädelgran samt inslag av ädla lövträd • Hällmarksskog • Husbehovstäkt (0,1 ha) 	10 ha
Hagmark <ul style="list-style-type: none"> • Öppen hagmark • Ädellövskog • Bergimpediment • Grusväg 	9,2 ha
Diken med alridåer	0,6 ha
Prioriterade bevarandevärden	
Markslag / Naturtyper	Hagmarker
	Hagmarker med grova ekar.
Strukturer / Växt- och djursamhällen	Artrik lavflora på solexponerade grova ekar
	Stigar
Arter: Lunglav, Grå skärelav, Rosa skärelav, Gulpudrad spiklav	
Kulturmiljövård	Husgrunder, forngravar, hålvägar, gammalt herrgårdslandskap, spår av lertäkt och tegelbrukshistoria,

1.8 Områdets bevarandevärden**Kulturhistoriska bevarandevärden:**

Fornlämningar som solitära gravrösen finns i reservatet. Även modernare kulturspår finns i form av hålvägar, spår efter tegelbrukstiden, lertäkter, soptipp, bryggrester, mm.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	E-post
151 89 SÖDERTÄLJE	Nygatan 4 SÖDERTÄLJE	08-550 210 00	08-550 21266	miljokontoret@sodertalje.se

Biologiska bevarandevärden:

I reservatet finns höga naturvärden knutna till de gamla ekarna i hagmarkerna. De har en rik lavflora och är bostad åt många insektsarter. Även kärlväxtfloran är fläckvis intressant i hagmarkerna. I "Parkudden" finns många fina ädellövträd och uppe på hällmarkerna finns gott om vackra knotiga ekar.

Bevarandevärden för friluftsliv:

Stig som löper runt "Parkudden". Vyer från utsiktsberg. Strövvänliga skogar och hagmarker.

2. Plandel

2.1 Syfte

Syftet med naturreservatet är att långsiktigt ge skydd åt området och:

- Bevara och utveckla biologisk mångfald
- Vårda, restaurera och bevara värdefulla naturmiljöer som t.ex. hagmarker med grov ek.
- Tillgodose behov av områden för friluftsliv och naturupplevelser

2.2 Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Naturreservatet indelas i tre olika skötselområden/skötselområdestyper.

Nedan följer en beskrivning av bevarandemål och skötselåtgärder för respektive skötselområde.

Skötselområde 1: Hagmark 9,3 ha

Beskrivning:

Hagmarkerna består idag av två fällor som betas, en på vardera sidan om vägen till Lövsta. Den östra kallas "Bålaren" och hyser de flesta av de grova ekarna i området. Bålaren har även ett berg med basiska bergarter i den västra delen. Hagen på västra sidan om vägen är mer låglänt och platt och har en artfattig flora som är gödselpåverkad och högväxt. Båda fällorna betas med får från Lövsta. I framtiden är det önskvärt att även beta det tredje området enligt skötselplanekartan, som ligger i norra delen av reservatet intill en tidigare betad strandäng.

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Hagmarkerna är väl avbetade vid sommarens slut.
- Ingen sly och buskvegetation tillåts breda ut sig.
- Stängsel sköts så att de håller god kvalitet.
- Hagmarkerna är tillgängliga för besökare.
- Gulpudrad spiklav skall förekomma i samma omfattning som vid inventeringen
- Lunglaven skall finnas kvar i Bålaren.
- Blyertslav skall finnas kvar på ekar där den hittades vid inventeringen
- Gul dropplav skall finnas på minst 10 av de 19 inventerade gamla ekarna i Bålaren

Skötselåtgärder:

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	E-post
151 89 SÖDERTÄLJE	Nygatan 4 SÖDERTÄLJE	08-550 210 00	08-550 21266	miljokontoret@sodertalje.se

- Markägaren och naturreservatsförvaltare har regelbunden dialog kring hagmarkernas skötsel.
- Hagmarkerna betas årligen med får.
- Den nyuppkomna slyvegetation som fåren inte betar av röjs årligen bort.
- Stängselunderhåll.
- Underhåll av stängselgenomgångar/stättor.

Skötselområde 2: Dike med alridå 0,5 ha

Beskrivning:

Längs dalgången rinner en liten bäck (Skarbroträskbäcken) som delar sig i två fåror vid reservatets sydöstra del. Den ena rinner ut i Lövestaviken och den andra fåran mynnar vid båtklubben.

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Alridån skall ha kontinuitet där olika åldrar och grovlek på trädstammarna skall upprätthållas.

Skötselåtgärder:

- försiktiga gallringar kan ibland behöva göras för att säkra vattenflödet, göra vägar framkomliga och säkra m.m.

Skötselområde 3: "Parkudden" blandskog 9,9 ha

Beskrivning:

Parkudden består av en udde i Mälaren med spår av parkskött skog (Engelsk park). Här finns rester av lusthus, stigar, trappor och bryggor. I centrala delen på udden finns en husbehovstäkt med sand och grusmaterial. En strövstig går längs strandlinjen och uppe på ett utsiktsberg finns en bänk/soffa gjord av stora stensivor. Skogen varierar med stora inslag av ädelgran (*Abies alba*) och olika ädellövträd. I den västra delen som vetter mot Mälaren har man tidigare avverkat träd och nu har en ny generation lövskog börjat skjuta upp. På höjdpartierna finns fin hållmarkstallskog med inslag av knotiga ekar. Längs vägen in till båtklubben växer ett antal grova ekar. I en trädgård som inte ingår i reservatet (fastigheten Lövsta 1:15) växer en av landets grövsta ekar.

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Stigen runt udden är lättframkomlig
- Fri sikt mot Mälaren från stenbänken
- Det finns rikligt med grova ädellövträd
- Stigen till stenbänken är skyltad och lättframkomlig
- Inom området finns minst 10 ekar som har tillräckligt utrymme för att kunna utvecklas till vidkroniga gammelekar.
- Fornlämningar i området är framröjda och således fria från träd.

Skötselåtgärder:

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	E-post
151 89 SÖDERTÄLJE	Nygatan 4 SÖDERTÄLJE	08-550 210 00	08-550 21266	miljokontoret@sodertalje.se

- Underhåll av stigar.
- Siktröjning.
- Skyltunderhåll
- Varsam gallring runt grova ädellövträd
- Fornlämningar röjs från träd regelbundet.
- Frihuggning även av andra trängda huvudstammar av lövträd som inte är ek, även unga individ
- Ringbarkning av lövträd för att skapa död ved

2.3 Jakt och fiske

Jakt bedrivs av markägaren. Viss stödfodring sker vid behov.
Fiske förekommer i mycket begränsad omfattning i området.

2.4 Tillgänglighet, anordningar för besökare

Parkering finns vid reservatets centrala del, vid infarten till båtklubben. Här finns även informationstavla och stängselövergångar in i hagmarkerna. Från parkeringen leder en stig runt "Parkudden". Reservatet är skyltat från Enhörnaleden vid Aska.

2.5 Reservatsförvaltning

Naturreservatet ska förvaltas av miljökontoret, Södertälje kommun. Ansvarig nämnd är miljönämnden.

2.6 Källförteckning

Jörnemark, Annika, 1994. Kartläggning av strandängar och strandnära beten.

Länn Johnny, 1998. Enhörnabygdens framväxt, Enhörna hembygdsförening

Nordin Anders, 2008. Inventeringsrapport *Lavfloran på träd i Bålaren, Parkudden-Lövsta naturreservat* (På uppdrag av Södertälje kommun)

Övriga källor

Beslut om inrättande av naturvårdsområdet Parkudden-Lövsta i Södertälje kommun samt beslut om föreskrifter och fastställelse av skötselplan för området. 1992-09-23

Delrapport av kulturmiljöprogram för Södertälje kommun 4 (7)
Ytterenhörna och Överenhörna socknar – Remissversion

www.fmjs.raa.se/ Fornminnesregistret hos riksantikvarieämbetet

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	E-post
151 89 SÖDERTÄLJE	Nygatan 4 SÖDERTÄLJE	08-550 210 00	08-550 21266	miljokontoret@sodertalje.se

2.7 Dokumentation och uppföljning

Uppföljning av skötselåtgärder

Reservatsförvaltaren ansvarar för dokumentation av vilka åtgärder som genomförts och när de genomförts.

Miljökontoret ansvarar för att uppföljning av genomförda skötselåtgärder sker i slutet på varje år, de år då åtgärder har genomförts.

Miljönämnden ska årligen informeras om utförda åtgärder och resultat.

Uppföljning av bevarandemål

Miljökontoret ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs med jämna intervall.

- Informationsskyltar (årligen)
- Stigar (årligen)
- Arter (vart femte år)

Parametrar och mått framgår av preciseringarna av bevarandemålen för respektive skötselområde.

2.8 Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Skötselåtgärd	När	Var	Priori- tering	Ansvarig
Gränsmarkering	Fortlöpande om behov föreligger	Hela reservatet	1	Miljökontoret
Informationsskyltar	Årlig tillsyn, utbyte vid behov	Hela reservatet	1	Miljökontoret
Röjning, markering och underhåll av stigar mm	Årlig tillsyn	Hela reservatet	1	Miljökontoret
Underhåll i hagmarker	Årligen	Hagmarker	1	Miljökontoret
Uppföljning av särskilda bevarandemål	Skyltar och stigar varje år.	Hela reservatet	2	Miljökontoret

Uppföljning av särskilda bevarandemål	Lavflora var femte år	Hela reservatet	1	Miljökontoret
---------------------------------------	-----------------------	-----------------	---	---------------

2.9 Finansiering

Skötseln och tillsyn finansieras av miljönämndens årliga anslag för naturreservatsförvaltning.

2.10 Revidering

Parkudden-Lövsta omfattar ett natur- och kulturlandskap i ständig omvandling inte minst genom de restaureringsåtgärder som pågår. Revidering av kartinformation, skötselplan och föreskrifter kan behöva göras oftare än i andra naturreservat. Nästa revidering kan därför bli aktuell ca 2019, eller tidigare om det finns behov. Behovet av eventuell revidering bör avvägas i samband med de årliga utvärderingarna av reservatets skötsel, mål och resultat.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	E-post
151 89 SÖDERTÄLJE	Nygatan 4 SÖDERTÄLJE	08-550 210 00	08-550 21266	miljokontoret@sodertalje.se

Kartbilaga till skötselplanen för
Parkudden-Lövsta naturreservat
2009-11-05 (med numrerade skötselområden)

